

Obrazovanje u muzeju Stanje u muzejima Jugoslavije

Ljerka Kanižaj
Muzejski dokumentacioni centar,
Zagreb

Primljeno: 10. 12. 1987.

I hear and I forget
I see and I remember
I do and I understand¹

Obrazovanje u muzeju, premda je posljednjepridodano na listu osnovnih zadataka muzejske djelatnosti, već dugi niz godina više nije novina ni u jugoslavenskim, a još manje u svjetskim razmjerima. Muzejske ustanove u našoj sredini odavno su prihvatile ovu ne manje važnu, drugu dužnost da poučava i usmjerava, uz onu prvu da prikuplja, čuva, zaštićuje i znanstveno obrađuje muzejske predmete. **Koliko**, a osobito **kako** je zastupljena u svakodnevnoj praksi muzejskih ustanova – drugo je poglavlje. U cilju kompletiranja podataka potrebnih za analizu stanja u muzejima Jugoslavije, upućena je na adrese 60-ak većih muzeja, za koje iz drugih izvora znamo da razvijaju odgojno-obrazovnu djelatnost, anketa/poziv na suradnju. Grupe pitanja, odnosno predložene teme, odnose se na osnovne preduvjete nužne za obavljanje odgojne i obrazovne djelatnosti, navedene u daljnjem tekstu.

Počeci obrazovnog rada u muzejima Jugoslavije

Možemo reći da je edukacija u muzejima Jugoslavije djelatnost koja je prošla fazu eksperimentiranja, prihvaćanja i potvrđivanja vrijednosti u praksi. Već od ranih 50-ih, slijedeći zaključke i preporuke II. Konferencije ICOM-a, održane 1946. u Londonu, muzeji traže načine kako da njihove zbirke i djelatnost i stvarno postanu značajni činioci odgoja i obrazovanja u vlastitoj sredini koja ih je i za koju su osnovani. U suradnji s različitim forumima, muzeji i muzejska društva organizirali su u proteklih 30-ak godina niz savjetovanja i seminara za nastavnike i muzejske radnike o značaju i oblicima korištenja muzejskog fundusa. U većim muzejima Beograda, Zagreba i Ljubljane bio je organiziran eksperimentalni rad, ciklusi predavanja, specijalizirana vodstva te različite ankete s obrađenim podacima o postignutim rezultatima o čemu postoji obimna tiskana dokumentacija.⁽²⁾

Osnovni preduvjeti

Najvažnija tekovina svih tih nastojanja je uviđanje i prihvaćanje jednog od osnovnih preduvjeta za trajno, osmišljeno uklapanje muzeja u naš odgojno-obrazovni sistem, a to je – barem jedan **muzejski pedagog** u svakome muzeju. Danas veći muzeji u Jugoslaviji imaju muzejskog pedagoga, ili barem kustosa zaduženog za obrazovni rad, ali to je i krajnji postignuti rezultat zajedničkih nastojanja na poboljšanju tog oblika muzejske djelatnosti. Početni impuls iz 50-ih izrazito je oslabio u sljedeća dva desetljeća, odnosno zabilježeni su samo izdvojeni, pojedinačni, programi.⁽³⁾ Malo je, ili ništa, učinjeno na osiguravanju ili poboljšanju i ostalih općih preduvjeta za uspješno obavljanje te dužnosti. Razlog je velikim dijelom, svima dobro poznat kronični nedostatak financijskih sredstava, a ne manje značajan je još uvijek prevladavajući tradicionalistički stav samih muzejskih ustanova, bez prevelike želje da se mijenjaju i prilagode, u međuvremenu, promijenjenim potrebama zajednice. Još je uvijek velik broj muzeja koji nemaju **stalni postav** (ili je zastario) niti primjereno tome **zaštićenu građu**, mnogi nemaju **katalog stalnog postava**, a još rjeđe katalog u nekolicu verzija prilagođen raznim dobim, obrazovnim i socijalnim skupinama. Postav izložbi prema važećim **didaktičkim principima** u našim je uvjetima prava rijetkost. Obrazovni rad i iz njega vezani programi rijetko se iskazuju u godišnjim programima muzeja pa, shodno tome, nisu niti posebno a kamoli adekvatno financirani. Najzobiljniji prigovor odnosi se ipak na stalni postav jer njegova koncepcija ovisi gotovo isključivo o stručnom osoblju muzejske ustanove. Ako promatramo podatke, tek cca 5% (ili manje) muzeja u Jugoslaviji zadovoljilo bi veći broj navedenih preduvjeta.⁽⁴⁾ Ovi nedostaci osnovni su razlog da su primjeri uspješnog uklapanja muzeja u odgojno-obrazovni sistem gotovo isključivo zasluga pojedinaca, njihovog angažmana i sposobnosti ili, rjeđe, pojedinih muzejskih ustanova.

Status obrazovnog rada i muzejskog pedagoga

Na žalost je mali broj muzeja koji su izradili cjelovit model odgojnog i obrazovnog rada, a koji je povezan, odnosno proizlazi iz ostalih segmenata muzejske djelatnosti (muzejske ustanove) kao konačan odgovor na pitanje o razlogu postojanja muzejskih ustano-

je, u praksi, još uvijek teško odjelotvoriti stav (s kojim se deklarativno slažemo) da je način prezentacije i korištenja muzejskog materijala od strane posjetilaca **barem jednako** važan segment muzejskog rada kao i prikupljanje, čuvanje i znanstvena obrada. Još teže je muzejskom pedagogu izboriti status jednak ostalim kustosima muzeja (pri valorizaciji stručnog rada što je vrlo vidljivo i u materijalnom obliku, odnosno OD). Racionalno i argumentirano objašnjenje za to teško je dobiti. Stječe se dojam da građu prikupljamo, čuvamo i obrađujemo za neke buduće generacije, a vlastitu maćuhinski ignoriramo. Rijetko se događa da muzejski pedagog ravnopravno sudjeluje u izradi koncepcije i postavljanju muzejske izložbe, premda je on osoba koja će je najviše koristiti i jedino je njemu to sredstvo za rad. A oblikuju ga drugi! Najčešće je postavljač osoba angažirana izvan muzejske ustanove, arhitekt ili likovni umjetnik, koji surađuje s kustosima zbirke, ali se i udio kustosa često minorizira ili prešućuje (u katalogu ili u osvrtima u tisku npr.). Slika takvog stava najbolje se ogleda u samom postavu koji je vrlo često samo dobro ili loše »aranžiran« skup predmeta, s istaknutim egzotičnim ili raritetnim primjercima, koji uglavnom mogu zadovoljiti samo estetske principe. Nije stoga čudno što će reakcije i komentari posjetilaca biti tome sukladni, odnosno bit će jednako apstraktni, magloviti, nedorečeni kao i sam postav, npr. »lijepa izložba«, »zanimljiva izložba«, »ružna«, »nezanimljiva« i sl.

Muzejski postav

Očigledno je da nisu uvijek jasni (barem nije vidljivo) odgovori na ključna pitanja ZAŠTO, KOME i KAKO treba postavljati izložbu. U principu bi odgovori na ta pitanja trebali biti isti za sve muzeje, s pojedinim specifičnim razlikama, budući da su neposredno vezani uz pitanja o razlogu postojanja muzeja danas.

Ne treba više preispitivati stav da muzeji moraju služiti sredini i za koju su osnovani, odnosno ne bi smjeli biti ekskluzivni i hermetični, barem ne u većem dijelu. Ono što zadovoljava muzej potreba je svih ljudi – nekih manje, nekih više – a sama potreba za osnivanjem muzeja ima isto ishodište kao i poticaji za stvaranjem svih ljudskih čina. Ta će djela dati smisao našem životu, odnosno ona su naša traganja za njim. Muzeji, ustanove čiji stručni interes obuhvaća sve domene čovjekove

djelatnosti i prirodnih procesa (svega onoga što nas određuje u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti) nameću se kao idealno mjesto koje nam, odgajajući nas i obrazujući, pomaže u traženju smisla. Odnosno, pomažu nam da upoznamo sebe i svoju okolinu, te da nas osposobi da možemo razumjeti i druge. Za sada svaka vrsta muzeja u svom segmentu, premda je u svijetu već uznapredovao trend osnivanja muzeja tipa muzej čovjeka i eko-muzej, koji imaju interdisciplinarni pristup. Muzeji, jedine ustanove koje posjeduju, a putem prezentacije i omogućuju, kontakt s originalnim materijalnim dokazima čovjekove djelatnosti i prirodnih procesa, imaju privilegiju i dužnost (u isto vrijeme) da komunicirajući s posjetiocem uposle sve četiri funkcije ljudske svijesti – senzaciju, misao, osjećaj i intuiciju. Ta četiri pipca svijesti omogućuju čovjeku da se bavi dojmovima o svijetu koje prima izvana i iznutra, pomoću njih on shvaća i usvaja svoje iskustvo; pomoću njih može reagirati. Ali, treba ih uposliti i usmjeriti. Tradicionalnim postavom – izdvojeni, pojedini predmeti sa tek najvažnijim podacima na legendi malo se može postići. U vrijeme kada muzeji uvode nove, suptilnije, oblike komunikacije, te umjesto klasičnog načina obrazovanja ex cathedra stvaraju uvjete za proces senzibilizacije i utjecaja, ili kada postavom provociraju točno određena pitanja i ukazuju na mogućnosti traženja odgovora – ne možemo više biti zadovoljni postavima muzeja s kataloški, neutralno poslaganim predmetima, koji imaju karakter studijske zbirke. Tek je manji broj muzeja gdje se, ponekad takav postav ne može izbjeći. Predmeti bi trebali biti stavljeni u takav kontekst koji će, što je moguće jasnije, govoriti o svim činiocima koji su uzrokom nastanka predmeta (ili pojave) i koji su mu dali baš taj, specifičan, oblik. Odnosno izložba/postav bi se trebala baviti **pojednim problemima** ili **problemским sklopovima** i stvoriti mogućnost stjecanja sintetskog, interdisciplinarnog znanja o stvarima, pojmovima i pojavama.

Oblici rada s korisnicima

Druga grupa pitanja koja je obuhvaćena ispitivanjem stanja u nas odnosi se na oblike i intenzitet rada s korisnicima u muzeju, a vezano uz to, i na njihovu zabnu i obrazovnu strukturu. Najčešće zastupljeni oblici rada još uvijek su **vodstva kroz stalni postav** ili povremene izložbe. Vodstva su najčešće samo osnovna informacija o sadržaju zbirke, bez obzira na dob, obrazovanje ili interes posjetilaca. Takav način rada opravdava se, često, činjenicom da su posjeti muzejima uglavnom nenajav-

ljeni, a posjetioci bez određenih zahtjeva. Premalo je muzeja koji nude **specijalizirana predavanja, dopunu metodskih jedinica** iz školskog programa, **samostalan rad u zbirci**, odnosno neki **kreativan rad** iz sadržaja slobodnih aktivnosti ili **slobodnog vremena** pojedinaca. Suviše su rijetki muzeji koji omogućuju **rad u muzejskim radionicama ili praktikumima** u kojima će korisnici putem neposrednog, osobnog iskustva dolaziti do spoznaje o pojedinim problemima. Malo je specijalnih, **tematskih izložbi** koje izdvojeno tretiraju jedan segment iz cjelokupnog civilizacijskog nasljeđa, ali sagledan iz mnoštva aspekata. Još je manje izložbi namijenjenih određenim dobnim i obrazovnim skupinama, koje će pripremljene dolaziti u muzej. Rijetki su muzeji koji, osim kataloga izložbi iz stalnog postava, štampaju i posebni edukativni materijal (npr. Prirodoslovni muzej u Ljubljani gdje učenici dobivaju radne listove koje pripremaju nastavnici u školi ili muzejski pedagog u muzeju).

Primjeri uspješnog obrazovnog rada u nas; suradnja s obrazovnim institucijama

Školskom uzrastu ponajprije je namijenjen ovaj segment muzejskog rada, ali premda je uključivanje sadržaja rada muzeja u naš globalni odgojno-obrazovni sistem najjednostavniji preko obrazovnih institucija, to nije u dovoljnoj mjeri iskorišteno. Izostaje, naime, organizirano povezivanje muzeja s prosvjetnim forumima, koje bi, na tom nivou, moglo osigurati uključivanje ponude muzeja u nastavne programe obrazovnih ustanova, a to znači i trajnije rezultate. Tamo gdje je dogovaranje na tom nivou postignuto i muzejska je aktivnost u odgojno-obrazovnom procesu najprisutnija. U tom pogledu treba istaknuti primjer SR Slovenije a posebno njezin glavni grad Ljubljanu. Svaki veći muzej u Sloveniji, naime, ima edukativni servis, a njihove strukovne interese zastupa pedagoška sekcija u okviru Društva muzealaca Slovenije. Najrazgranatiju edukativnu službu imaju muzeji u Ljubljani. Ilustrativan je primjer Prirodoslovnog muzeja koji već 25 godina ima muzejskog pedagoga. Suradujući sa zavodom za školstvo i koristeći njihove kompetencije, muzej se povezao s aktivima nastavnika u pojedinim školama u cijeloj Sloveniji. S njima dogovaraju sadržaj, oblik i termine rada u muzeju. Primjer Prirodoslovnog muzeja slijedili su i neki drugi muzeji u Ljubljani (Narodna galerija, Narodni muzej, Moderna galerija), kao i muzeji u drugim gradovima Slovenije (Maribor, Novo Mesto, Ce-

lje). Organizirano su se sa školama povezali i neki drugi muzeji u drugim republikama: muzeji revolucije u Sarajevu, Splitu i Novom Sadu (koji čak ima zasebnu službu od pet zaposlenih muzejskih pedagoga) zatim muzeji u Beogradu (Narodni muzej, Pedagoški muzej, Muzej savremene umetnosti) i Zagrebu (Etnografski muzej, Muzej grada Zagreba, Hrvatski prirodoslovni muzej). To je jedan od načina kako muzeji podstiču i navikavaju odgojno-obrazovne ustanove da koriste muzejski fundus u izvođenju nastavnog plana i programa.

U sistemu edukacije u Jugoslaviji, kakav je danas, ne samo da ima »prostora« za djelovanje muzeja već su u nizu društvenih dokumenata o odgoju i obrazovanju i izričito pozvani na participaciju. Sistemom edukacije obuhvaćena je većina stanovništva, a kao što znamo počinje već u predškolskim ustanovama.

S osnovnim školama većina muzeja je uspostavila najčvršću suradnju jer te škole u programima rada imaju predviđenu nastavu u muzejima. Dugogodišnju suradnju s osnovnim školama imaju muzeji narodne revolucije u Sarajevu, Zagrebu, Splitu i Novom Sadu. Škole primaju godišnje programe izložbi i ostalih manifestacija koje im u tim muzejima stoje na raspolaganju. Dobru suradnju s osnovnim školama imaju i prirodoslovni i tehnički muzeji u Ljubljani i Zagrebu, jer postav u tim muzejima omogućuje realizaciju nastavnih jedinica iz Plana i programa rada u školi. Tehnički muzej u Zagrebu ima specijalizirana vodstva kroz zbirke, primjerene različitim dobnim i obrazovnim grupama, odnosno za osnovne škole prilagođene nastavnom planu i programu za pojedine razrede. Program vodstva, odnosno predavanja, tiskan je u obliku priručnika za nastavnike, s kratkim opisom sadržaja predavanja.

Tijekom školovanja u srednjim školama učenici su obavezni slušati i polagati određeni broj predmeta – dok su neki obavezni, drugi se mogu izabrati. U tom dijelu nastave, tzv. »izborne nastave«, pruža se učenicima mogućnost da prošire znanje iz stručnih predmeta ili da svoje obrazovanje nadopune znanjima iz područja znanosti koja nije neposredno vezana uz njihovo buduće zanimanje. To je dio nastavnog programa u koji muzeji ne samo da se mogu uključiti već bi im to trebala biti važna obaveza. Oni mogu ublažiti nedostatke nastavnih programa jer su, zbog velikog broja nastavnih predmeta i stoga reduciranih programa, muzeji ostali gotovo isključivi nosioci znanstvene dokumentacije niza naučnih dis-

ciplina bez kojih se ne bi mogao shvatiti niz pojava i procesa u ljudskom društvu. Tu obavezu za sada ispunjava mali broj muzeja. Ponovno treba istaknuti prirodoslovne i povijesne muzeje u Zagrebu, Ljubljani i Splitu koji spremno ustupaju svoje zbirke za nastavu i upotpunjavaju ih komparativnim materijalom, filmovima, dijazpozitivima, fotografijama.

Među umjetničkim muzejima taj oblik aktivnosti njeguju u najvećem broju slovenski muzeji, posebno ljubljanski (Narodna galerija, Moderna galerija, Narodni muzej), koji osim redovnih vodstava kroz stalni postav muzeja organiziraju i cikluse posebnih, tematskih predavanja s filmovima i dijazpozitivima. Slična vodstva i predavanja organiziraju i Moderne galerije u Zagrebu i Rijeci, i to osobito otkad, i jedna i druga, imaju stručnu osobu koja kreira i izvodi taj dio programa ustanove.

Dobro organiziranu i vođenu obrazovnu i propagandnu službu, uspostavljenu 1953. godine, ima Etnografski muzej u Zagrebu. Osim što se nizom tema, koje obrađuju život i kulturu raznih naroda, lako mogu uklopiti u školski program i nastavu u sklopu pojedinih predmeta u svim školama, muzej je razvio i niz drugih aktivnosti. Muzej, kao jedan od rijetkih surađuje s dječjim vrtićima, organizira cikluse predavanja i postavlja pokretne izložbe u školama (i drugim ustanovama), posuđuje eksponate, daje stručne savjete ili aktivno surađuje pri snimanju didaktičkih filmova te pri uređenju školskih etnografskih zbirki. Jedan od važnih rezultata postignutih postavljanjem pokretnih izložbi u školama, u prigradskim sredinama s još živim tradicionalnim oblicima življenja ili materijalnim tragovima tih aktivnosti, jest probuđeno razumijevanje i interes učenika za predmete i aktivnosti iz vlastite kulturne sredine. Učenici prepoznaju i sami donose etnografsku građu i uređuju vlastite, male zbirke u školama. Muzej također surađuje s turističkim organizacijama pri izradi suvenirna, a kreira i program u okviru slobodnog vremena pojedinaca (npr. kopiranje originalnih narodnih vezova i nošnji ili slikanje predmeta iz muzejskih zbirki. Sve svoje aktivnosti muzej redovno oglašava putem javnih glasila i posebnih propagandno-informativnih listića koje šalje potencijalnim korisnicima. Povremeno se tim aktivnostima bave i drugi, veći muzeji u većim gradovima Jugoslavije, ali ne tako redovno i organizirano.

Posebnu značajnu edukativnu aktivnost razvijaju pojedini zavičajni muzeji koji, u suradnji s osnovnim i srednjim školama, realiziraju svoje istraživačke projekte: arheološka iskopavanja i etnografska, terenska, istraživan-

ja. Pritom učenici, pod nadzorom stručnog osoblja muzeja, neposredno sudjeluju u akciji (primjeri muzeja u Vinkovcima, Vukovaru, Koprivnici, Pulji, Pazinu itd.).

Centar za vizuelnu kulturu i informacije Muzeja savremene umetnosti, Beograd

Izdvojen je primjer Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, koji je u potpunosti riješio problem organiziranja, a ciljem za kojim teži nadrastao je ambicije edukativne i propagandne službe u muzejima.

Muzej je otvoren 1965. godine. Istodobno s drugim aktivnostima muzeja razvijala se i edukativna služba u okviru Odsjeka za pedagoški rad i propagandu. Osnovni zadatak, da bude obrazovni i informativni punkt za oblast suvremene umjetnosti, odsjek je uglavnom ispunio povežavši se s većinom beogradskih osnovnih i srednjih škola. Redovno im šalju svoj godišnji program rada, a da bi se ostvarila što bolja suradnja, muzej organizira i godišnje seminare za nastavnike o mogućnostima korištenja i muzeja i osoblja koje im stoji na raspolaganju.

Odsjek, uz stručna vodstva po zbirka, djeluje i u drugim ustanovama i gradovima, organizira za javnost posebna predavanja o problematici suvremene umjetnosti, specijalne seminare za srednje škole i fakultete, pokretne izložbe obrazovno-propagandnog karaktera s fotosima djela iz fundusa muzeja. Njeguje individualni rad s učenicima, organizira muzejsku praksu studentima povijesti umjetnosti, vodi dopisnu školu, povremeno priređuje »kviz znanja« za učenike srednjih škola.

Godine 1974. Odsjek je prerastao u Centar za vizuelnu kulturu i informacije u kojem rade tri stručnjaka, povjesničara umjetnosti. Osim informativne i edukativne djelatnosti koja obuhvaća fundus muzeja, Centar njeguje i jednu, za jugoslavenske prilike, specifičnu aktivnost. Budući da mediji i jezik, a ponekad i sadržaj, suvremene umjetnosti nisu razumljivi, ili su čak potpuno strani širokom krugu promatrača, Centar organizira seminare za odrasle kojima nastoji potaknuti i razviti interes za bolju komunikaciju između umjetničkog djela i promatrača. Nastoji razviti likovnu kulturu i izgraditi senzibilitet za vizualne fenomene i kulturne promjene vremena u kojem živimo. Seminari su oblik kontinuiranog rada tijekom jedne školske godine s grupom slušalaca različitih uzrasta i profesija.

Rad se odvija kroz dva ciklusa predavanja: prvi se, pred originalnim djelima u muzeju, bavi pojmovima u suvremenoj

likovnoj umjetnosti, a drugi ciklus, koji tretira probleme vizualne kulture i obuhvaća metodološku stranu pristupa vizualnim značenjima, odvija se u sali za predavanja, uz projekcije filmova i dijazpozitiva. Sadržaj rada i teze seminara štampaju se u obliku priručnika.

Program posjeta i obrazovnog rada osnovnih škola u Zagrebu

Opisano istraživanje stanja i mogućnosti obrazovanja i obrazovne službe u muzejima Jugoslavije, poslužila su i kao radni materijal grupi muzejskih radnika iz nekoliko muzeja u Zagrebu, koja, s mnogo entuzijazma, već niz godina nastoji iznaći način na koji bi se muzeji, osmišljeno i trajno, uklopili u odgojno-obrazovni sistem. Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu uključio se u rad grupe u svojstvu INDOK baze i koordinatora poslova.

Kao jedan od predložaka za razmišljanje poslužila nam je dokumentacija o organizaciji obrazovnih servisa u drugim zemljama, posebno u Velikoj Britaniji i SR Njemačkoj. Dva su osnovna oblika organizacije rada koji se ponavljaju u velikim muzejskim središtima u tim zemljama. Prvi češći tip, je da pojedini muzeji imaju vlastiti servis u kojem redovno radi nekoliko muzejskih pedagoga. Drugi je tip organizacija obrazovnog servisa na nivou gradova, odnosno servisa koji je zajednički svim muzejima jednog grada. To je bilo moguće u gradovima gdje muzeji i inače imaju jedinstvenu upravu ili im je barem dio poslova zajednički, kao što npr. imaju muzeji gradova Kölna i Glasgowa. U Kölnu je osnovan Ausserreferat der Museen der Stadt Köln kao samostalna ustanova u kojoj rade stručnjaci za različite znanstvene discipline (npr. arheolozi, povjesničari umjetnosti, etnolozi, povjesničari, biolozi, geolozi itd.), a koji su dodatno obrazovani za poslove muzejskih pedagoga. Ta je služba samostalna, kreira vlastiti program koristeći povremene ili stalne postave u muzejima i galerijama grada, a pojedinačni sadržaji primjereni su različitim kategorijama korisnika. Služba ima vlastitu produkciju tiskanog materijala, od informativnih listića, specijaliziranih vodiča ili kataloga do didaktički koncipiranih slikovnica i stripova namijenjenih različitim uzrastima i različitim namjenama. Sličan je primjer grada Glasgowa koji već 40-ak godina ima obrazovnu službu u muzejima, a organizira je i vodi Glasgow Museum Education Service, zaseban odio Muzeja i galerija grada Glasgowa. U tom servisu, međutim, rade nastavnici zaposleni u raznim školama u Glasgowu, a samo mjesto rada nije u školi već u muzejima i gale-

rijama. Samo osoblje koje kreira i organizira poslove zaposleno je u muzeju budući da oni neposredno sudjeluju u radu muzejske ustanove, odnosno pri postavu izložbi.

Jedan i drugi spomenuti servis (a i mnogi drugi) organiziraju niz sadržajno različitih oblika rada ili boravaka u muzejima, za sve uzraste, za grupe i pojedince, od igre do kreativnog rada i učenja.

Muzejski se prostori i predmeti koriste za izradu tradicionalnih predmeta, pripremanje hrane, organizaciju tradicionalnih svečanosti ili sezonskih poslova, sve uz obilje tiskanog materijala i ostalih didaktičkih pomagala tamo gdje je to potrebno. Zanimljive su šetnje kroz grad ili okolicu koje vode geolozi, biolozi ili povjesničari.

Kao što vidimo (i znamo), teoretske mogućnosti za organizaciju osmišljenog boravka i korištenja muzejskog prostora i fundusa vrlo su široke, ali su naše stvarne mogućnosti vrlo ograničene. Razloga za to ima mnogo, a oni osnovni su već istaknuti u ovom tekstu kao bitne pretpostavke za uspješno obavljanje tog posla. U nemogućnosti, dakle, da samo preslika jedan od uspješnih stranih modela, a isto tako bez šanse da realizira u potpunosti zadovoljavajući, vlastiti program, grupa muzejskih radnika i pedagoga u Zagrebu pokušala je da barem u jednom segmentu proširi postojeću djelatnost. Prihvaćen je, za početak, najjednostavniji put, odnosno ograničili smo se na suradnju s osnovnim školama u Zagrebu. Izrađen je »Program posjeta i obrazovnog rada osnovnih škola u muzejima«, u kojem muzeji predlažu veći broj nastavnih cjelina koje je moguće obraditi u muzeju umjesto u školi. Pri izradi tog prijedloga korišteni su podaci iz Općeg nastavnog plana rada osnovnih škola. Nakon rasprave o programu izrađen je sažeti program suradnje; predloženo je da bude obavezan u školskim programima. Već početna iskustva, međutim, pokazala su da škole imaju znatno više interesa za onaj neobavezni program koji je samo nadopuna, nastavak školskog, ali realiziran u jednom drugom ambijentu i na drugi način.

Obrazovanje muzejskih pedagoga

Pokušaj je dosta skroman, ali već na samom početku i njegova je realizacija došla u pitanje. Osim nekih »vječnih« problema kao što su financiranje programa, dolazak učenika u muzej i slično, ponovno smo se suočili s jednim koji se u muzejskoj djelatnosti nije ni počeo rješavati, a to je nedostatak adekvatno obrazovanih muzejskih

pedagoga. Za sada smo to pitanje riješili tako da je u svakom muzeju imenovan kustos zadužen za kontakt s nastavnicima. Njegova je dužnost da, na traženje zainteresiranih, osigura rad kustosa, stručnjaka za određeno područje, te dogovori termine posjeta.

Pitanje obrazovanja muzejskih pedagoga neće se (i ne treba se) moći rješavati izvan šireg konteksta obrazovanja muzejskog kadra općenito. Stupanj brige/nastojanja oko obrazovanja muzejskih kadrova jedan je od pokazatelja potrebe i značaja muzejskih ustanova u određenoj sredini. Problem suviše niskog vrednovanja (ili nerazumijevanja) institucija muzeja osnovni je razlog teškoćama uspostavljanja redovnog, specijalističkog obrazovanja muzejskih radnika. Sve dok muzeji, pri vrednovanju društvenih vrijednosti, ne zauzmu mjesto koje im pripada i slika profila muzejske profesije bit će posve maglovita. Još se i danas, naime, u mnogim sredinama, muzejski posao smatra manje važnim, čak uzgrednim. Teško je, stoga, uvjeriti odgovorna tijela (ili pojedince) da je vođenje muzeja i rad u njemu specifičan posao i da ga treba prepustiti profesionalcima.

1. Moto iz »The Children's Museum«, Boston
Čujem i zaboravljam, vidim i pamtim, radim (činim) i razumijem

2. Literatura pod 1

3. Tek posljednjih nekoliko godina bilježimo pojačan angažman i interes muzeja, i njima nadležnih foruma, za taj segment muzejske djelatnosti na širem jugoslavenskom prostoru. Lit. pod 3, 4 i 10.

4. Ovakav zaključak izveden je na osnovu dokumentacije koja se sukcesivno, već 30 godina prikuplja u MDC-u (Dokumentacija o muzejima u SR Hrvatskoj po ICOM-u, pojedinačni godišnji izvještaji o radu muzeja u SRH, specijalizirane ankete, izvještaji po osobnom uvidu stručnog osoblja Centra, dokumentacija o izložbama na Interliberu, stručni časopisi) te zasebne, već spominjane, ankete/pozive na suradnju.

LITERATURA:

1. »Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb« v.I, n.1, p.11–12; v.IV, n.4, p. 62–63; v.IV, n.1, p.45–48; v.V, n.1, p. 45–48, 118–119; v.VI, n.2, p.45–47; v.VII, n.4, p.106–107; v.X, n.2, p.37–39.

2. ICOM: **Meeting on the Role of the Museums in Education** (Moscow-Leningrad), Paris, 1968.

3. **Uloga muzeja u reformiranju odgoja i obrazovanja**, »Informatica muzeologica«, Zagreb, 1980, n.4, p.58–61.

4. **Zadaci javnog delovanja muzeja**, Spona, Novi Sad, 1985, n.27–28.

5. **The Art Museum as Educator** /ed, by/ Barbara Newsom and Adele Z. Silver, Cleveland, 1978, 830 p. ill.

6. Roger Mules, **The Design of Education Exhibits**, 1983. The British Museum (Natural History), London.

7. »Museum«, (Unesco, Paris), »Museum and Children«, v.XXXI, n.3, 1979.

8. »Museum News« Washington, »Education in Museum«, November/December, 1979. p. 23–56.

9. Jorge Glusberg: »**Hladni**« i »**vrući**« muzeji, CAYC, Buenos Aires, 1980.

10. »Argo«, Ljubljana, 1986. v.XXV.

11. Carl G. Jung; **Man and his symbols**, London, 1964.

ABSTRACT

Education in museums Situation in the museums of Yugoslavia

Ljerkica Kanižaj

In the early 50-ties, the majority of Yugoslav museums followed the general trend of museums throughout the world and the recommendation of the Second Conference of ICOM, in developing educational activities and giving them the status of a priority task. The enthusiasm of the early period resulted in the fact that today every larger museum in Yugoslavia has a museum educator, or at least a curator responsible for educational activities, which is one of the main prerequisites for the incorporation of a museum into the educational system. Afterwards the primary impulse diminished, but during the last few years efforts have been made to improve the conditions for a successful continuation of such museum activities as: a modern permanent display, with protected museum objects, a catalogue of the permanent display, or several versions of the catalogue according to the different ages and educational levels of the visitors, other information leaflets and papers as well as audiovisual facilities for all museum visitors. There is still a lack of specialized, thematic exhibitions adapted to the needs of educational institutions, and even fewer exhibitions that are stimulating and amusing. Only a small number of museums provide possibilities for study in the collections, programmes supplementing school classes, or creative free time activities for museum visitors. All the elements listed (and number of others as well) exist in Yugoslav museums, but unequally distributed so that some museums have more, and others fewer educational activities.

Expressed in numbers, the largest number of educational services and museum educators are found in the museums in Slovenia, especially in the capital, Ljubljana (National Museum, National Gallery, Modern Art Gallery, Natural History Museum) and in some smaller towns (Maribor, Celje, Novo Mesto). Next there are museums in Zagreb (Ethnographic Museum, Gallery of Modern Art, Zagreb Municipal Museum, Natural History Museum of Croatia, Museum of the People's Revolution of Croatia, Arts and Crafts Museum) followed by the museums in Belgrade (National Museum, School Museum, Museum of Contemporary Art) and the museums in Novi Sad, Skopje, Split etc.

The example of the Museum of Contemporary Art in Belgrade is instructive. The museum solved the organizational problems and surpassed the mere educational tasks and public relations activities. The museum established a Centre for Visual Culture and Information, that organizes besides its general educational and publicity activities, special seminars, unique among Yugoslav museums. The intention of seminars for adult visitors is to stimulate and develop better communication between the work of art and the spectator. This is necessary because contemporary art using new mediums, a new language and even new subject matter is not comprehensible to the public who experience it as something alien. The seminars are organized in the course of one school year, with a group of museum visitors of various ages and professions. The problem remains in the specialized training for museum educators, which in Yugoslavia does not exist.